

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Maatschappelijke kosten en baten in beeld

Maatschappelijke kosten en baten in beeld

Wat levert meer op voor een buurt, wijk of dorp: sloop en nieuwbouw van woningen of investeren in maatschappelijk vastgoed? Wat zijn krachtige maatregelen om werklozen aan de slag te helpen? Is 'Achter de Voordeur' een aanpak die navolging verdient? Welke partijen hebben daar baat bij en kunnen wellicht meebetalen? Het 'maatschappelijk rendement' van investeringen in het sociale domein krijgt steeds meer aandacht. Het besef groeit dat er scherpe keuzen gemaakt moeten worden en dat een goede onderbouwing en verantwoording van publieke uitgaven belangrijk is. Het denken in termen van maatschappelijk rendement en het maken van kosten- en batenanalyses helpt daarbij. Dit informatieblad geeft nadere toelichting op het instrument en biedt informatie over de mogelijkheden van ondersteuning door het ministerie van BZK.

Economische neergang en bezuinigingen vragen om nieuwe aanpakken om maatschappelijke doelen op het gebied van leefbaarheid te kunnen behalen. Hierdoor komt er meer aandacht voor het analyseren van kosten en baten. Interessant hierbij is dat partijen steeds meer 'in elkaars keuken' kijken. Er is vaker een samenwerking of cocreatie. Een maatschappelijke kosten- en baten analyse (MKBA) is een instrument dat deze

samenwerking goed kan ondersteunen.

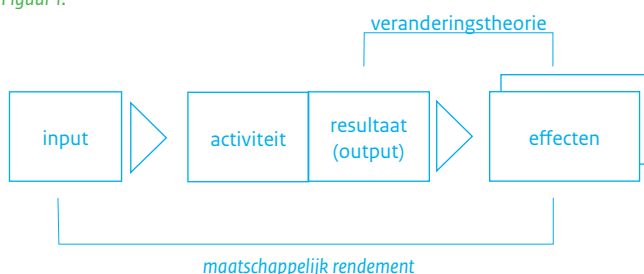
Het thema 'Maatschappelijke kosten en baten' vormt één van de speerpunten van de directie Woon- en Leefomgeving van het ministerie van BZK. Voor nadere informatie verwijzen wij u naar het Programma Ondernemend Maatschappelijk Initiatief en de contactpersonen die op de achterzijde van deze uitgave vermeld staan.

Wat is een MKBA?

Het meten van maatschappelijk rendement geeft antwoord op de vraag wat een activiteit kost en wat het oplevert. Het gaat, anders gezegd, om de verhouding tussen de benodigde investering in geld, mensen en/of middelen (input) enerzijds en het maatschappelijk effect dat wordt bereikt (outcome) anderzijds. Een efficiëntere hulpverlening in de eerste lijn kan leiden tot besparing op (organisatie)kosten elders, in de duurdere tweede lijn. Een positief rendement wil zeggen dat de maatschappelijke effecten groter zijn dan de kosten die ermee gepaard gaan. Andersom geldt dat als de kosten hoger zijn dan de maatschappelijke effecten, er sprake is van een negatief rendement.

De kosten en wat daar aan output concreet tegenover staat, zijn gemakkelijk vast te stellen. Maar het vaststellen van de relatie tussen het directe resultaat (output) en de beoogde (maatschappelijke) effecten is veel ingewikkelder. In hoeverre draagt de activiteit bij aan bijvoorbeeld stabilisatie of sociale stijging van een gezin en in hoeverre leidt de aanpak ook daadwerkelijk tot besparingen? Om daar meer zicht op te krijgen moet de veranderings- of beleidstheorie in beeld gebracht worden. Dit is eigenlijk de kern van het denken in maatschappelijk rendement. Het zijn de veronderstellingen of achterliggende redeneringen over *hoe* het werkt. Het antwoord is een als-dan redenering. Bijvoorbeeld: *als* we één coördinator aanstellen, *dan* werken hulpverlenende organisaties minder langs elkaar heen en *dan* verbetert de hulpverlening aan de bewoner.

Figuur 1.¹

Het proces is tijdrovend en niet altijd even gemakkelijk. Toch kunnen organisaties, zeker in deze tijd van bezuinigingen, niet ontkomen aan het (geloofwaardig) inzichtelijk maken van haar resultaten.

Ieder project zou de behaalde resultaten moeten kunnen afzetten tegen een nulmeting en koppelen aan de doelstellingen. Maar dat gebeurt nog niet vaak.

¹ Bron: Jochum Deuten en Paul Doevendans (red.), 2010, *Zicht op maatschappelijk rendement, Praktijkboek II*, SEV

Waarom een resultaat- en effectmeting uitvoeren?

Door te laten zien welke resultaten in welk beleidsdomein worden behaald kunnen de betrokkenen leren, want deze informatie biedt organisaties een rijker beeld van wat wel en niet werkt. Daarnaast biedt het de mogelijkheid om een historische informatiebasis op te bouwen waardoor besluiten in de toekomst beter gefundeerd kunnen worden genomen, zowel binnen organisaties, als ook binnen de sectoren als geheel. Het scherpt de professionele intuïtie. Wat werkt het beste, onder welke omstandigheden en voor welke doelgroep?

De meeste organisaties beschikken over instroom- en uitstroomcijfers. Maar opdrachtgevers worden steeds kritischer en willen inzicht in de lange termijn effecten, de zogenaamde outcome. Effectmeting is hier een geschikt instrument voor. Het kan helpen de legitimiteit van een activiteit aan te tonen. De resultaten kunnen gebruikt worden om verantwoording af te leggen aan verschillende stakeholders, zoals financiers, doelgroepen en de eigen organisatie. Bovendien is het van belang om in het kader van verduurzaming van goede praktijken in kaart te brengen of het project niet alleen nuttig is voor de doelgroep, maar ook of het inverdieneffecten heeft. Bijvoorbeeld om vast te stellen of de investeringen in een activiteit op de langere termijn kostenbesparend werken door een verminderd beroep op voorzieningen. Daarnaast is het relevant om specifieker te weten in welke beleidsdomeinen eventuele kostenbesparingen vallen. Immers: voor de verduurzaming van goede praktijken is het van belang om de rekening van de maatschappelijke resultaten neer te kunnen leggen daar waar de baten vallen. Effectmeting kan een aanknopingspunt bieden om van projectfinanciering (voor innovatieve interventies) te komen naar structurele financiering (voor bewezen effectieve interventies).

Kortom: door een MKBA ontstaat een helder inzicht in de (op termijn te bereiken) resultaten van een aanpak, project of programma. Dat maakt het beter mogelijk met alle betrokkenen goed onderbouwde keuzes te maken. Populair gezegd: draaien aan de (beleids)knoppen om de juiste mix van interventiemogelijkheden te vinden. Effectmeting maakt het mogelijk om activiteiten te vergelijken in termen van effectiviteit en efficiency.

Werken met MKBA's

Om het denken over maatschappelijk rendement te stimuleren, heeft het economisch adviesbureau LPBL, in opdracht van het ministerie van BZK, de publicatie *Werken aan maatschappelijk rendement, een handreiking voor opdrachtgevers van MKBA's in het sociale domein*, geschreven. Deze publicatie is te vinden op www.rijksoverheid.nl.²

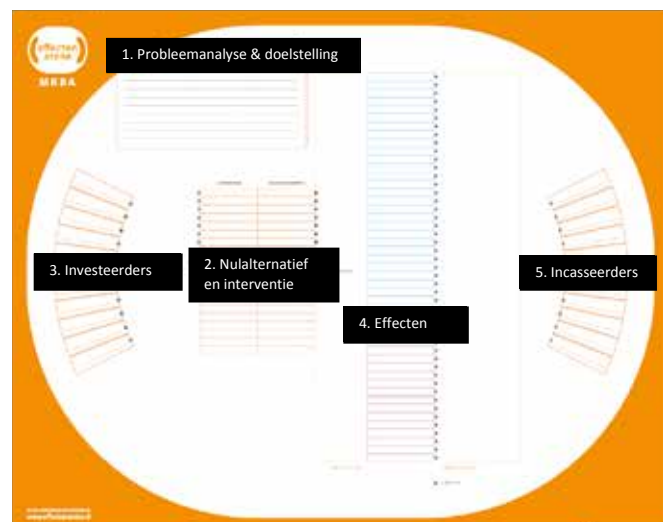
De handreiking is geschreven voor beleidsmakers en projectleiders bij Rijk, gemeenten en maatschappelijke organisaties die overwegen om het maatschappelijk rendement van hun project of investering inzichtelijk te maken. Hierin staan handige checklists en tabellen die bij het maken van een MKBA van pas kunnen komen. De handreiking bevat een aanpak die is opgebouwd uit de volgende drie modules.

1. Effecten in beeld brengen met de Effectenarena

Een instrument om de veranderingstheorie van een activiteit te achterhalen is de Effectenarena. Het is gericht op het gezamenlijk bespreken en doordenken van de essentie van een aanpak of één of meerdere projecten. In een workshop met projectleden en/of andere stakeholders worden de relaties tussen investeringen, maatregelen en effecten gezamenlijk uitgedacht en opgetekend op een groot vel: de Effectenarena.³

Het met elkaar invullen van de Effectenarena MKBA stimuleert het *gezamenlijk* blootleggen van de gedachtegang: hoe gaat deze interventie bepaalde effecten teweeg brengen? Het biedt daarmee de kans om de gedachtegang te delen en te toetsen: klopt de redenering, zijn de verwachtingen reëel? Wie investeert, wie profiteert? Dit is interessant, omdat sociale projecten op meerdere domeinen effect kunnen hebben.

Figuur 2. Effectenarena

² <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2011/10/06/werken-aan-maatschappelijk-rendement.html>

³ www.effectenarena.nl

De Effectenarena MKBA vormt de eerste stap op weg naar een MKBA en neemt de betrokkenen mee in de gedachtegang die daarbij hoort. De term 'arena' is niet voor niets gekozen. Het mooiste scenario is dat mensen met verschillende achtergronden deelnemen aan de sessies en in gemengde groepen zitten. Zo komen verschillen in visies en verwachtingen expliciet aan de orde, want de praktijk leert inmiddels dat daarbij intensief gediscussieerd wordt. De deelnemers blijken enthousiast over het instrument omdat het ze dwingt om concreet te maken welke toegevoegde maatschappelijke waarde een activiteit heeft en omdat het expliciet maakt wie profiteert. Dat kan een aanleiding zijn om nieuwe partijen bij het project te betrekken. En tot slot helpt de effectenarena om een MKBA een minder theoretische exercitie te maken en dichter bij het projectteam te brengen.

Neveneffect van de sessies is dat vertegenwoordigers van verschillende beleidsdomeinen met elkaar in gesprek komen en zien dat samen investeren in goede activiteiten, vele baten kan opleveren. Jochum Deuten, een van de ontwikkelaars van de effectenarena, stelt "dat een maatschappelijk effect uiteindelijk een relatief en subjectief iets is: 'value is in the eye of the stakeholder' ". Hij vindt dat je daarom ook de aanpak en je onderzoek breed moet houden en daar zeker de belanghouders moet betrekken. De Effectenarena is wat dat betreft een mooi instrument. "Het stimuleert dat een partij minder naar het eigen belang kijken, maar ook kan zien wat de ander beweegt en wat ze van samen hebben. Gezamenlijk kunnen ze herkennen wat goed is voor de bewoner, voor de buurt. Het is een instrument dat transparantie en draagvlak creëert en een manier van kijken biedt waarin het 'goede voor de maatschappelijke' een zakelijke plek kan krijgen."

2. Naar een indicatieve MKBA

Na de Effectenarena kan de stap worden gezet naar een indicatieve MKBA. In een MKBA worden effecten gekwantificeerd en (waar mogelijk) in geld uitgedrukt zodat ze kunnen worden afgewogen. Uit een MKBA volgt normaal gesproken een uitspraak over de verhouding tussen de kosten en de baten van het project. Omdat echter het benodigde effectonderzoek in het sociale domein vaak ontbreekt, is het meestal niet mogelijk om tot een eenduidige uitkomst te komen. Niet het saldo onder de streep staat daarom centraal, maar de 'omslagpunten': is een positief maatschappelijk rendement mogelijk? Zo ja, waar moet het project dan aan voldoen? We spreken daarom van een indicatieve MKBA. Een indicatieve MKBA brengt - net als een volwaardige MKBA - de maatschappelijke kosten en baten van een investering of project in beeld ten opzichte van een o-alternatief. Het verschil met een volwaardige MKBA is dat de analyse vooral indicaties en inzichten oplevert in plaats van een eenduidig saldo. Effecten worden zoveel mogelijk gekwantificeerd en gemonetariseerd, maar de presentatie van de resultaten is anders dan bij de volwaardige MKBA. Het oogmerk is hier met nadruk niet om het project 'rendabel te rekenen', maar om aan te geven wat er voor nodig is om tot een

positief of positiever project te komen. En om inzicht te krijgen in de partijen of domeinen waar de verschillende baten terecht komen.

De indicatieve MKBA levert ook een onderzoeksagenda voor effectmeting op. Welke belangrijke 'knoppen' of indicatoren moeten tijdens de uitvoering van het project bijgehouden worden? De handreiking *Werken aan maatschappelijk rendement* van LPBL geeft aandachtspunten voor deze laatste fase: hoe dient effectonderzoek opgezet te worden, hoe is deze informatie terug te koppelen naar de eigen op te zetten MKBA en hoe is deze beschikbaar te stellen voor anderen voor meer *evidence based* beleid elders? Aanvankelijk is de MKBA ontwikkeld voor infrastructurele projecten. Maar ook in het sociale domein neemt de belangstelling voor MKBA's toe. Inmiddels zijn er meerdere volwaardige MKBA's en maatschappelijke businesscases verschenen. Daarvan zullen er later drie in deze publicatie behandeld worden, respectievelijk de MKBA Arbeidsparticipatie, de MKBA Gezonde Wijk en de MKBA 1-gezin-1-aanpak.

3. Effectmeting en monitoring

Bij de effectenmeting & monitoring-module worden het project en de activiteit in de praktijk gevolgd en op een aantal hoofdpunten gemonitord. Dit zorgt ervoor dat indien nodig tussentijds bijgestuurd kan worden (optimalisatie). Het kan daarnaast input opleveren voor een MKBA achteraf (ex post) ter verantwoording en meer *evidence based* beleid in de toekomst. Hiervoor is het van belang dat kennis gedeeld wordt. Door aandacht te besteden aan monitoring wordt het systematische effectonderzoek in het sociale domein en daarmee het 'beleidsleren' versterkt. Zie in dit kader de landelijke kennisbank Wat Werkt in de Wijk van Platform31 welke bedoeld is om het leren op gang te brengen en te systematiseren⁴. Dit zorgt ervoor dat toekomstig beleid langzamerhand beter onderbouwd kan worden, vergelijkbaar met de hardere sectoren als infrastructuur en gebiedsontwikkeling.

Effecten meten is alleen mogelijk als je van tevoren een beeld hebt van de effecten die je verwacht van de interventie. Het is dus voor opdrachtgevers en opdrachtnemers belangrijk om met elkaar tot heldere verwachtingen en doelstellingen te komen. Inventariseer de stakeholders, maak hun wensen expliciet en ga met elkaar in gesprek. Om tot een effectieve en efficiënte effectmeting te komen is partnerschap belangrijk. Voor welke partner is de effectmeting bedoeld? Welke informatiebehoefte hebben bestuurders, investeerders, het management, bewoners, de uitvoerend professionals? De informatiebehoefte kan per stakeholder verschillend zijn. Om onnodig veel administratieve handelingen te voorkomen, is het van belang om met de verschillende partners in gesprek te gaan. Wat is de reden van de gevraagde informatie? Is alles even relevant? Kunnen vragen van verschillende stakeholders met net

⁴ <http://www.watwerktindewijk.nl/>

een ander accent worden gecombineerd tot één informatievraag? Kunnen de momenten waarop informatie wordt gevraagd door verschillende groepen worden gesynchroniseerd?

Zonder antwoorden op deze vragen, die ook grotendeels aan de orde komen in de effectenarena, is een effectmeting op allerlei losse onderdelen, en dus op wankel basis, gebouwd.

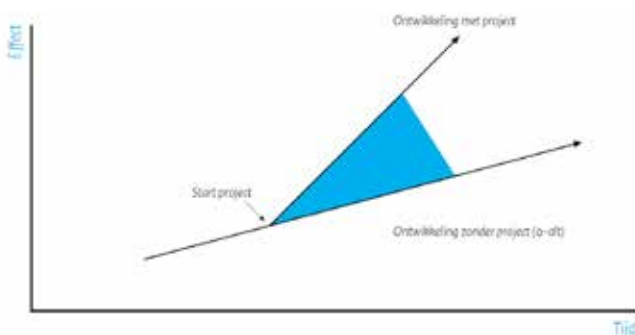
Randvoorwaarden

Een belangrijke voorwaarde is dat de startsituatie goed in kaart wordt gebracht, de zogenaamde o-meting. Dit gebeurt bij vele projecten vaak op individueel niveau, bijvoorbeeld door middel van een (traject)plan, maar de benodigde data worden over het algemeen niet voor het gehele project geregistreerd. Zonder deze dataregistratie is een effectmeting erg lastig. Het is belangrijk dat de overeengekomen doelen en effecten terugvertaald kunnen worden naar indicatoren voor de o-situatie en de i-situatie.

Als bijvoorbeeld afname van professionele hulpverlening en de toename van de zelfredzaamheid van kwetsbare burgers de doelen zijn, dan zal een project de indicatoren moeten vaststellen waarop deze effecten gemeten kunnen worden.

Hoeveel hulpverleners waren bij aanvang van het traject in het gezin, hoeveel maatregelen, zoals een 'onder toezichtstelling' (OTS), een 'uithuisplaatsing' (UHP) of uithuiszetting zijn ingezet of moesten ingezet worden? Hoe is de situatie bij aanvang van het traject op de te onderscheiden leefgebieden wonen, financiën, gezondheid, et cetera? Wat was de mate van zelfredzaamheid per leefgebied bij aanvang van het traject? Vervolgens worden de interventies bijgehouden: wat doet de deelnemer, het gezin, de professional en met welk resultaat? Deze interventies geven inzicht in de ingezette instrumenten en de effecten hiervan. Aan het einde van het traject worden de resultaten per leefgebied afgezet tegen de startsituatie. Is het aantal professionele interventies afgenomen, de zelfredzaamheid per leefgebied toegenomen?

Figuur 3. Belang project en nulalternatief vanwege omvang van het effect

Dit alles kan in een Excelbestand worden bijgehouden, waarbij de (traject)plannen altijd de onderleggers zijn; daar worden per deelnemers doelen, acties, tijdspad, voortgang en resultaten bijgehouden. Deze data zijn vervolgens de input voor een eventueel volgende stap van meten, zoals de hier genoemde effectmeting of een MKBA.

Met deze vorm van dataregistratie kan het project globaal de resultaten van de interventies inzichtelijk maken. Het is, naast het bekende overzicht van input en output, de eerste stap naar een effectmeting. Ook interessant in dit kader is het boekje Weten wat Werkt van ISW.⁵

Tellen én vertellen

Het verwachte effect van de inspanningen is met behulp van deze instrumenten redelijk goed in kaart te brengen. Dit alles zegt echter weinig of niets over de beleving van de deelnemer. Daarom is het raadzaam om naast bovengenoemde presentatie van resultaten het narratieve element toe te voegen: het verhaal van de deelnemer zoals hij de ontwikkelingen heeft ervaren en ook welke baat hij heeft ondervonden in vergelijking met de situatie ten tijde van de o-meting. Lang niet alles in het sociale domein is meetbaar. Daarom geeft een combinatie van tellen en vertellen vaak de beste informatie en draagt daarmee bij aan de interpretatie van de effectmeting.

Tot slot – de MKBA als leerproces

Centrale vraag bij die interpretatie van alle resultaten is steeds: wat werkt wanneer voor wie en waarom? De uitkomst is nooit 'gewoon' een getal, maar altijd een getal in een context. Belangrijke vragen daarbij zijn:

Is de context voldoende in beeld? Zijn alle mogelijke verklarende variabelen (doelgroep, omstandigheden, wijze van implementeren) meegenomen in de analyse?

In hoeverre is het gevonden effect toe te rekenen aan de interventie? Of was er ook een effect geweest zonder interventie? Met andere woorden: had de sociale stijging en/of toename van de zelfredzaamheid ook niet plaatsgevonden zonder de interventie? Ook kan het effect deels veroorzaakt worden door andere factoren. En, *last but not least*: de realitycheck. Een effectonderzoek is vaak 'bureauwerk', uitgevoerd door mensen die niet in de praktijk werkzaam zijn. Belangrijke vraag is daarom: herkennen professionals en deelnemers uit de praktijk de gevonden effecten?

De gesprekken en interviews met deelnemers/burgers en professionals dragen in hoge mate bij aan een goede interpretatie van de resultaten. Het traject dat een MKBA in werking zet, is natuurlijk ook in belangrijke mate een leerproces tussen de verschillende betrokken stakeholders.

⁵ http://www.instituutisw.nl/wp-content/uploads/2011/10/2011_Weten_wat_werkt.pdf

Drie MKBA's uitgelicht

Hieronder geven wij een overzicht van de MKBA's die in opdracht van, dan wel in samenwerking met het ministerie van BZK zijn ontwikkeld. Daarmee kunnen gemeenten en andere partijen tot een maatwerk MKBA komen voor de eigen aanpak.

1-gezin-1-aanpak

Veel gemeenten willen starten of zijn al bezig met de Achter de Voordeur-aanpak. Bestuurders en beleidsmakers zijn geïnteresseerd in de effecten, kosten en baten van deze integrale aanpakken. MKBA 1-gezin-1 aanpak is geschikt voor veel startende of reeds lopende projecten. De MKBA wordt ook ingezet voor verzilvering en monitoring van kosten en baten. MKBA's kunnen een handig instrument zijn voor de transities die in het sociale domein plaatsvinden. De transities bieden meer beleidsruimte zodat de 1-gezin-1-aanpak efficiënter kan worden ingezet. In de 1-gezin-1-aanpak wordt geoefend met integraal werken. Een MKBA van dit project geeft richting aan gemeenten om transities in samenhang te beschouwen. Daarnaast is MKBA 1-gezin-1-aanpak een belangrijk instrument voor de borging van positieve projectresultaten en onderdeel van de 4+1 scan die beoogt de projectencarroussel tegen te gaan.

Kenmerk van de MKBA 1-gezin-1-aanpak is dat het instrument is ontwikkeld in intensieve samenwerking met de projectleiders van zes gemeenten van het landelijk project Aanpak Achter de Voordeur. Het gaat om de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Enschede, Eindhoven, Nijmegen en Groningen.

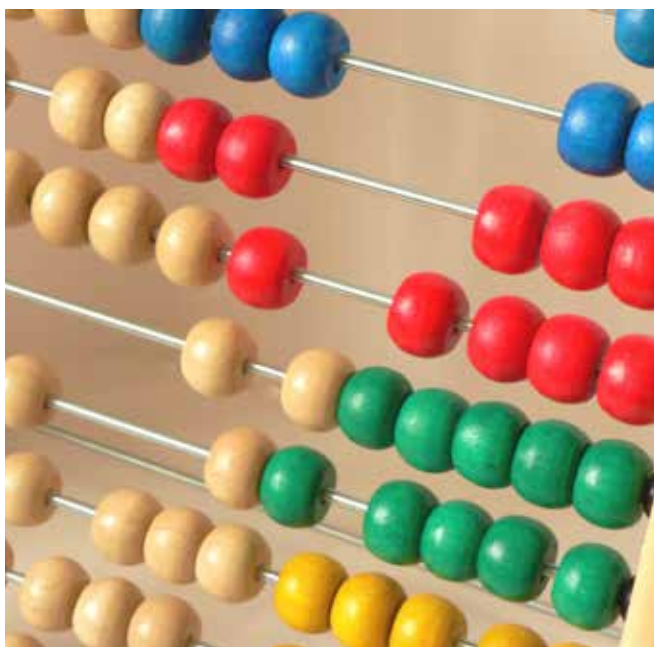
Eerst zijn workshops georganiseerd met deelnemers die allen, beleidsmatig of uitvoerend, betrokken zijn bij de Achter de Voordeur-aanpak. Dit leverde een enorme rijkdom aan kennis en input op over 'hoe het in de praktijk werkt' en vormde een belangrijke basis voor het ontwikkelen van de MKBA. Vervolgens is het model gevuld met gegevens van de deelnemende gemeenten. Omdat wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van 1-gezin-1-aanpak (vooralsnog) ontbreekt, is gebruik gemaakt van de zogenoemde 'Delphi-methode', waarbij oordelen van experts worden samengevoegd tot er consensus ontstaat. Daarbij zijn de oordelen bovendien aangevuld en onderbouwd met steekproef/analyses van dossiers bij de deelnemende 'experimentgemeenten'.

Naast de MKBA is er een leergroep 'Achter de Voordeur'/ Multiprobleem Gezinnen, ter verdere ondersteuning van het onderzoeks- en beleidsproces van gemeenten. Hieraan nemen nu al 51 gemeenten deel. Diverse gemeenten hebben bovendien zelf een MKBA 1-gezin-1-aanpak laten uitvoeren, zodat aanpakken en projecten in gemeenten met elkaar vergeleken kunnen worden. Daarnaast wordt het prototype van de MKBA 1-gezin-1-aanpak steeds meer en beter gevuld met gegevens over kosten, bijvoorbeeld van huisuitzettingen, uitkeringen, uithuisplaatsingen, behandelingen, schoolverzuim, schulden, et cetera.

Een mooi voorbeeld van het gebruik van deze MKBA in het kader van de decentralisaties is in Leeuwarden te vinden.⁶ Tevens is een digitaal E-boek van het landelijk project Achter de Voordeur/ Multiprobleem Gezinnen uitgegeven.⁷

Gezonde wijk

De 'Gezonde wijk' is een van de thema's waarmee in aandachtswijken experimenten plaatsvinden. Het aantal steden dat hieraan meedoet, groeit. Het gaat onder andere om Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Deventer, Dordrecht, Eindhoven, Enschede, Heerlen, Leeuwarden, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht en Zaanstad.

Het experiment richt zich op het verkleinen van gezondheidsachterstanden in aandachtswijken. In de afgelopen jaren is in verschillende gemeenten veel ervaring opgedaan met de aanpak van 'Gezondheid in de Wijk'. Nu het experiment een aantal jaren loopt, is de centrale vraag 'wat leveren alle extra inspanningen op en hoe verhouden deze zich tot de (beoogde) maatschappelijke baten?' De ervaringen tot nu toe zijn in de vorm van successen, lessen en tips verwerkt in een E-boek.⁸

Daarnaast is begin 2012 een prototype MKBA 'Gezonde Wijk' opgeleverd. Inmiddels is een lijst van belangstellende gemeenten beschikbaar, zoals Utrecht, Arnhem, Schiedam, Maastricht en Dordrecht. Het ministerie van BZK kan de uitvoering van de MKBA faciliteren.

Arbeidsparticipatie

Medio 2012 is de Interventiecalculator opgeleverd voor de MKBA Arbeidsparticipatie. Bij de ontwikkeling ervan zijn diverse gemeenten betrokken, zoals Alkmaar, Amersfoort, Amsterdam, Enschede, Groningen, Helmond, Nijmegen, Rotterdam, Tilburg en Zaanstad.

De Interventiecalculator is een instrument dat relatief eenvoudig lokaal is toe te passen. Het doel ervan is het vinden van werk voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Deze groep heeft vaak te maken met problemen op verschillende terreinen tegelijkertijd: huisvesting, onderwijs, arbeid, inkomen, zorg en veiligheid. Het gaat om een groep waarvoor gemeenten primair verantwoordelijk zijn of zullen worden (o.a. WWB, WSW, nieuwe Wajong) en voor wie een stap op trede 4 (onbetaald werk), trede 5 (betaald werk met ondersteuning) en trede 6 (betaald werk) van de participatieladder tot de mogelijkheden behoort, indien sprake is van een gerichte aanpak en begeleiding.

De Interventiecalculator wil tevens een aanpak bevorderen waarbij gemeenten, uitvoering- en hulpverleningorganisaties efficiënt en effectief samenwerken. Hij is te vinden en te gebruiken via www.interventiecalculator.nl.

⁶ <http://www.heechterpschieringen.nl/website/documents/LC-20121123-aantal%20probleemgezinnen%20daalt.pdf>

⁷ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2011/05/18/e-boek-aan-de-slag-achter-de-voordeur.html>

⁸ <http://www.experimentgezondewijk.nl/gezondewijk/eboek/eboekgezondewijk.pdf>

Colofon

Dit is een uitgave van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Programma Ondernemend Maatschappelijk Initiatief

Contactpersonen:

MKBA's & Interventiecalculator: Rob van Zwet

1-Gezin-1-Aanpak: Jeanet Zonneveld

Gezonde Wijk: Laetitia Kuijpers en Ferdi Schild

Voor vragen naar aanleiding van deze uitgave kunt u contact opnemen met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties via maatschappelijkinitiatief@minbzk.nl. U kunt hier ook terecht voor het opvragen van effectenarena's.

De tekst in deze uitgave is gebaseerd op diverse stukken van het LPBL. (Werken aan maatschappelijk rendement, een handreiking voor opdrachtgevers van MKBA's in het sociale domein, de kracht van 1 gezin 1 plan en cijfers en Meta analyse MKBA's Gezonde wijk).

Maart 2013 | B-18246